

ASPEKTI

U ovom broju nastavljamo diskusiju o nastavnim predmetima »osnovi marksizma« i »teorija i praksa socijalističkog samoupravljanja« u srednjim, višim i visokim školama. Prvi prilog na tu temu objavili smo u broju 3/4 iz 1978. godine iz pera Dimitra Dimitrova pod naslovom »Marksizam kao nastavni predmet«. U ovom broju objavljujemo prilog Bogića Kneževića pod naslovom »Za ili protiv nastavnog predmeta »Osnovi Marksizma« i nadamo se da će i taj prilog djelovati kao poticaj na daljnju diskusiju.

ZA ILI PROTIV NASTAVNOG PREDMETA »OSNOVI MARKSIZMA«

Bogić Knežević

Ekonomski obrazovni centar — Niš

Posle 21. sednice Predsedništva SKJ održane u Karađorđevu drug TITO izrekao je niz suštastvenih stavova među kojima i da je marksizam skoro maltene izbačen iz škola, što se naročito manifestovalo u fazi liberalizma od 1960—1970. godine. Zbog toga se u procesu naše školske reforme skoro, čini nam se ad hoc uveo predmet »osnovi marksizma i socijalističko samoupravljanje«, a da se pre toga nisu ispitale sve mogućnosti i provele analize o uvođenju predmeta.

Čini nam se da se Predsedništvo SKJ nije decidirano založilo za konstituisanje posebnog nastavnog predmeta (u srednjim, višim i visokim školama), već je istaklo jednu realnu kritiku o nezavidnom položaju marksističke nauke u našim školama i o propustima u marksističkom obrazovanju mlade generacije, a time i o vaspitanju za samoupravljanje.

Svakako, predmet osnovi marksizma i socijalističko samoupravljanje nije se pojavio kao jedna uspešna didaktička obrada marksizma u celini, već više kao »nastojanje da se, u otporu masovnoj kulturi i potrošačkom društvu, konstituiše vlastiti duhovni identitet, kao svet samoupravljanja, komunizma i humanizma. Rešenje, međutim, koje je nađeno u odnosu predmeta »Marksizam« (Marksizam i samoupravljanje ili Osnovi marksizma), pogrešno je. Ono ne doprinosi negaciji masovne kulture i afirmaciji novog sveta; ono je samo deklarativna antiteza postojećem. Prema tome, nije praktično, već ideološko rešenje«. ¹

¹ Dimitar Dimitrov: Marksizam kao nastavni predmet. Revija za sociologiju, br. 3/4 — Zagreb 1978.

Za dve-tri godine otkako je predmet uveden u škole usmerenog obrazovanja i vaspitanja, bar u SR Srbiji, bilo je na račun nominalizacije predmeta, njegovih nastavnih sadržina i načina interpretacije, podosta govora, pisanja, raspri i sl. Svi ti oblici »analiza« bili su samo subjektivistički stavovi o nastavi tog predmeta. Za žaljenje je što se te raspre nisu pojavile kao posledica mono- i interdisciplinarnih ispitivanja o ulozi, mestu, opravdanosti ili neopravdanosti njegovog koncipiranja kao posebne nastavno-vaspitne oblasti, odnosno nastavnog predmeta.

Mi smo, katkada, blic-anketama kod učenika I i II razreda zajedničke osnove usmerenog vaspitanja i obrazovanja ispitali: kako učenici razumeju materiju koju proučavaju i saznali smo da posebno kod tematike iz domena samoupravljanja, učenici više vide udruženi rad a ne vide ljude u njemu, shematski poimaju odnose baze i nadgradnje (stara terminologija), ne uviđaju da je za radne ljude samoupravljanje »najviši vid stvaralaštva i slobode i najuspeliji vid demistifikacije dosadašnje ljudske istorije«, kako je to isticao drug Veljko Vlahović u delu »Revolucija i stvaralaštvo«. Možda i ne mogu da vide jer su udžbenici za taj predmet najčešće sastavljeni (a to je neki ustaljeni manir koncipiranja udžbenika u nas) kao neka nesrećno »inkriminisana citatologija«, gde takav tretman predmet još više diskredituje, stvarajući na taj način neku apriorističku i n h i b i c i j u prema ovakvom »marksizmu«, koji je za dečje glave zaista dogmatizovan iako se pojavljuje kao borba protiv dogmatizma, da bi sam uskočio u »antidogmatski dogmatizam«.

Nama se čini da kada bismo i zadovoljili sva pedagoško-didaktička metodološka, pa i naučna pravila i zakonomernosti o koncipiranju, izboru i strukturisanju ovog predmeta i udžbenika za taj predmet, ipak bismo marksizmu osakatili dušu jer smo ga izdvojili iz konteksta svih drugih predmeta, odnosno iz integralnog opusa nastave (prirodnih, društvenih i egzaktnih nauka), jer smo na taj način odvojili naučnu teoriju od revolucionarne i stvaralačke prakse. To se najbolje vidi kada nam učenici u odgovorima za ocenu iz osnova marksizma, postavljaju pitanje: »Da li, družo profesore, da kažem i sve ono što znam o tome što se uči i u drugim predmetima ili samo što je vezano za udžbenik, za lekciju?«

Sreća je što se marksistička metodologija saznanja nastavno-saznajnog procesa u našim školama (nama se čini, skoro u svim) javlja kao osnov tog saznanja i što se tako marksizam integralno tumači i shvata, ali je za sada ipak sporno pitanje: da li da taj predmet ostane ovakav ili da se sadržina marksističke nauke, njene metodologije, javljaju kao integralni deo svih nastavnih sadržina. Ako ostane kako

jeste onda smo učenike doveli u situaciju kao i studente da ih tzv. didaktički materijalizam, odnosno suvišnost nastavnih sadržina, tj. sadržina koje se ponavljaju i dalje guši i da to stvara averziju prema materiji koja se uči.

Možda bi bolje bilo da se marksizam, njegova naučna metodologija, njegov duh a ne puko slovo, izučavaju u kontekstu celokupne nastave, vannastavnog i vanškolskog rada, gde za takvu njegovu funkciju treba pripremiti i nastavni kadar i dati mu solidne osnove marksističke pedagogije, psihologije, sociologije obrazovanja sa svim metodikama posebnih nastavnih disciplina i uvoditi taj kadar u edukativnu tehnologiju vaspitanja mladih (pa i odraslih) za samoupravljanje. To uvođenje treba realizovati kroz razradu shvaćanje i praktično poimanje samoupravljačke funkcije svakog mladog čoveka u našem samoupravnom socijalističkom društvu, gde će o tome sticati potrebna znanja i umeća u sociologiji, filosofiji, psihologiji, istoriji, pa čak i matematici, jer će ih ona naučiti kako se dokazuje istina (svakako s logikom) i uvideće, recimo, značaj Dekartove metode u analizi pojava, tokova i procesa, što će sve to doprineti marksističko-filosofskom sazrevanju mladih koji nisu opterećeni »zatvorenim carstvom dogmi«, kako sada, generalno uzevši, mladi doživljavaju marksističku nauku. Oni tu nauku moraju doživljavati i prihvatiti kao materijalistički pogled na prirodu i ljudsko društvo koji ne deli um od srca, znanje od morala i intelekt od čovečnosti, slobodu od stvaralaštva, reči od dela.

Čini nam se da bi trebalo, po ugledu na poznate interprete marksističke nauke (Ajnštajn, Fridman, Lefevr, Tito, Vlahović, Kardelj, Kidrič i drugi), kod konzumenata nastave »razvijati trajnu naučnu radoznalost, kako bi istina, lepota i pravda bili oni ideali koji nadahnjuju mlade i krče put stvaralaštvu«. (Ajnštajn: »Zašto sam za socijalizam«)

U tome će nastavnici uspevati, ako se u tumačenju i interpretaciji marksizma javljaju kao:

- a) solidni didaktički interpretatori, odnosno metodičari i
- b) naučni, odnosno umetnički kritičari.

To bi garantovalo da će se u čitavoj nastavi, koja je osavremenjena našom samoupravnom metodologijom saznanja i ponašanja, kao Titovom logičkom i kritičkom školom mišljenja, marksizam izučavati kao sastavni deo života i rada svih naših radnih ljudi, a posebno omladine, koja mora posedovati kulturu rada i ovladati metodologijom kreativnih invencija u oživotvorenju marksizma i praksi samoupravljanja.